
TOEN EN STRAKS: ONTWERPERS OVER HUN WERKARCHIEF

Aanbevelingen over het archief voor Netwerk Design en Digitale Cultuur

Auteur: Tanja Zuiderwijk
Mei 2021

netwerk
archieven
design en
digitale cultuur

Inleiding

In opdracht van het Netwerk Archieven Design en Digitale Cultuur heeft begin 2021 een onderzoek plaatsgevonden naar de archiefvorming door makers en ontwerpers, uitgevoerd door onderzoeker en projectleider Tanja Zijderwijk. De hoofdvraag van dit onderzoek was: *Hoe kunnen bestaande tools worden ingezet door makers en ontwerpers ten behoeve van het duurzaam opslaan en ontsluiten van het (werk)archief?* Met het antwoord op deze vraag wil het Netwerk Archieven Design en Digitale Cultuur geadviseerd worden hoe makers en ontwerpers hierin ondersteund kunnen worden.

Het Netwerk Archieven Design en Digitale Cultuur wil de ontwerpsector helpen om nu en in de toekomst archieven zichtbaar, bruikbaar en houdbaar te maken voor professionals, onderzoekers, onderwijs en een breed publiek. Daarom is in dit onderzoek gekeken naar bestaande tools die deze doelstelling mogelijk maakt. Ook is met enkele makers en ontwerpers gesproken over de wijze waarop er nu al vorm wordt gegeven aan het digitaal tonen van de collectie aan gebruikers, het werken met standaarden, het verbinden van het archief aan anderen en het veiligstellen van digitale informatie voor toekomstig gebruik.

Voor dit onderzoek is gesproken met schrijver en designer Silvio Lorusso, designer Alex de Witte en Marieke Stolk, Erwin Brinkers en Danny van den Dungen van bureau Experimental Jetset en Maarten Dullemeijer en Rob Stolte van Autobahn Studio. De gesprekken gingen over wat zij als hun collectie zien, wat hun archief voor hen betekent, welke toekomst zij voor hun archief en collectie zien en hoe zij naar die toekomst toe werken. Dat leverde interessante gesprekken op, niet alleen over archiveren en de werkpraktijk, maar ook over de rol van de makers en ontwerpers in het vormgeven van de geschiedenis van design en digitale cultuur in Nederland.

Met deze vier interviews maken we een eerste opzet voor het volwassenheidsniveau van de archieven van makers en ontwerpers. Deze interviews zijn niet uitputtend voor de sector, maar geven de eerste handvatten voor vervolgstappen. In deze rapportage worden geen grote algemene conclusies verbonden aan de gesprekken. De vervolgstappen kunnen door nieuwe inzichten een andere invulling krijgen dan in dit document beschreven.

De makers

Binnen het ontwerpveld zijn veel verschillende makers actief. Er zijn makers die met name met fysieke materialen werken, zoals met boeken, installaties of tentoonstellingen, maar ook makers die voornamelijk digitaal werken, aan websites of digitale publicaties. Er zijn makers die in opdracht werken, en makers die alleen uit eigen initiatief ontwerpen. Het gaat om grotere designbureaus, maar ook om individuele makers. Er zijn makers die

veel internationale samenwerkingen aangaan, en makers die individueel tot hun ontwerpen komen. Kortom, het is een divers veld.

Voor het onderzoek is gekozen om te spreken met een aantal makers waarin deze verschillen vertegenwoordigd zijn: Silvio Lorusso en Alex de Witte die met name autonoom werken en de grafisch ontwerpstudio's Experimental Jetset en Autobahn die voornamelijk werken in opdracht. De diversiteit van deze makers werkt door in de vraag hoe en waarom een archief gevormd wordt. Silvio Lorusso vatte dit treffend samen: "Ik schrijf veel, dat vraagt om een ander archief dan een beeldend kunstenaar. Die wil vooral beelden van een tentoonstelling of van het definitieve werk opslaan. En dat is weer anders dan mediakunstenaars die hun definitieve code op Github publiceren, zodat anderen er ook mee aan de slag kunnen. Het is de vraag wat je wilt dat andere mensen doen met je werk." Lorusso maakt hiermee duidelijk dat de eigen doelstellingen de belangrijkste drijfveer zijn voor het delen van het archief. Wat je zelf, of wat anderen, doen met je archief, bepaalt de manier waarop het archief is opgebouwd en zichtbaar wordt gemaakt.

Collectie vs. archief

De makers vinden het bewaren van hun werk belangrijk. Zij zien hun werk niet als afzonderlijke projecten, maar een doorlopende lijn van hun eigen werk. Een design is vaak beïnvloed door eerder werk van de maker en kan hier volgens de makers niet los van gezien worden. Op de vraag: wat zien jullie als collectie? kwam ondanks de verschillen een gemene deler naar voren: het gaat om het definitieve product. Het gaat om de website, het boek, de poster, de lamp. Werk dat (nog) niet af is, of de totstandkoming van een werk, is voor deze makers geen onderdeel van de collectie.

Over hun werk of opdrachten zeggen alle makers dat hun werk altijd in relatie tot elkaar moet worden gezien. Zoals Experimental Jetset uitlegt: "We zien onze studio als één groot werk. Alle projecten hebben met elkaar gemeen dat wij hebben gereageerd op een bepaalde context." Autobahn onderschrijft dit: "Onze visuele stijl en de inhoud van onze opdrachten lopen soms sterk uiteen. Toch krijgen we regelmatig van opdrachtgevers en collega ontwerpers te horen dat zij ons werk hebben herkent – nog vóór zij wisten dat wij de makers waren. De signatuur van onze collectie zit denk ik in de manier waarop wij te werk gaan, de manier waarop wij de opdracht zelf vormgeven."

De signatuur die zichtbaar is in de definitieve producten wordt met name door professionals gezien. De aanwezigheid van deze signatuur, de gemeenschappelijkheid van al het werk van een maker of ontwerper, is breder zichtbaar dan alleen in de definitieve producten. De signatuur komt ook tot uiting in de werkwijze, de schetsen en de inspiratie die gebruikt wordt om tot een ontwerp te komen. Met ontwerpers en makers kan verder onderzoek worden gedaan naar waar zij hun eigen handtekening terugzien in niet alleen hun definitieve werk, maar ook in dat waar daar aan vooraf is gegaan. Om dat te zien, moet er meer inzicht en kennisuitwisseling tot

stand worden gebracht, zodat de makers ook zelf in staat zijn om hun eigen signatuur in de rest van hun archief te kunnen herkennen.

De definitieve uitingen van hun werk benoemen de makers als hun collectie. Hun collectie is een onderdeel van hun archief. Het gaat om het deel van het werk dat zij actief beschrijven, fotograferen en publiceren op hun website of social media kanalen. In het archief horen ook de producten die nog niet af zijn, de mailbox, de mappenstructuur op de computer, de tweede back-up met werkbestanden die met regelmaat wordt gemaakt en de fysieke materialen

De zichtbare collectie

De eigen websites of social media kanalen worden gebruikt om de collectie toegankelijk te maken. Foto's en verhalen over het eigen werk worden op die manier gedeeld. De focus ligt hierbij op het zelf willen delen van het werk. Wie er volgt of wie er naar kijkt, is niet van belang. Aantallen bezoekers worden op de websites niet actief gevolgd.

Lorusso vertelde: "De belangrijkste functie van mijn website is mijn eigen gebruik. Ik maak me geen zorgen of mensen mijn website bezoeken, ik heb de Analytics verwijderd. [...] Al het materiaal dat ik nodig heb, informatie over het werk of mijn eigen biografie, het is er. Ik zoek het op op mijn website als ik het nodig heb." Voor Lorusso is hij zelf dus de belangrijkste gebruiker van zijn collectie.

Alex de Witte geeft aan dat hij zijn website veel minder belangrijk vindt. Hij heeft de Analytics ook van zijn website verwijderd, en zegt: "Mijn Instagram is een betere weergave van mijn werk dan mijn website. Hier houd ik alles bij in mappen."

Experimental Jetset zet elke nieuwe opdracht op hun website. "Als we nog geen tijd hebben gehad om het project voldoende te documenteren, staat er voorlopig nog een streep door het project heen. Op het moment dat we begonnen te archiveren op onze website, is voor ons de noodzaak om een fysiek exemplaar te houden niet verdwenen. Maar dat het op de website staat, met goede foto's, haalt de druk soms wel weg, als je ergens maar weinig exemplaren over hebt."

Voor Autobahn is de zichtbare collectie op hun website geen archief. Zij houden de website bij met een andere reden: "We zetten die opdrachten op onze website die we graag doen. We willen ons werk aan potentiële opdrachtgevers laten zien, en hopen door de opdrachten die we delen een bepaald soort opdrachten aan te trekken."

De reden voor het toegankelijk maken van werk via de website of social media is deels intern gemotiveerd: op die manier hebben de makers hun werk ook voor zichzelf toegankelijk. Het is dus een manier om het werk zelf terug te kunnen vinden, of zelf op te slaan. Door het op de website of social media te zetten, creëren ze toegang tot het werk. Er is bij deze makers weinig inzicht in de gebruikers die hun zichtbare collectie kan aantrekken.

Mogelijkheden voor ondersteuning ten opzichte van zichtbare collectie

- **Gedragsprofielen NDE.** De makers en ontwerpers zien zichzelf en potentiële klanten als mogelijke gebruikers van de collectie. [De Gedragsprofielen](#) die NDE heeft ontwikkeld verruimt de blik van makers en ontwerpers.
- **Open Archief.** Via [Open Archief](#), een onderzoeksproject van het Nederlands Instituut voor Beeld en Geluid, Het Nieuwe Instituut en het IISG, kan onderzoek worden gedaan naar nieuwe manieren om de collectie van de makers en ontwerpers in te zetten.
- **Webarchivering.** De makers geven aan hun eigen websites en social media kanalen niet actief te archiveren. Zij hebben zich nooit in deze mogelijkheid verdiept, of vinden het niet nodig. Het is aan te raden dit wel op de agenda te zetten:
 - Mogelijkheid tot [webarchivering](#) bij de KB
 - Overzicht van tools om [social media te archiveren](#)
 - Tool voor het archiveren van website en social media: [archive-it.org](#)
- **Publicatie eigen werk.** Er bestaan platforms om de eigen collectie breder te publiceren dan alleen via de eigen website. Hieronder staan een aantal platforms genoemd. Hier wordt door de makers en ontwerpers sporadisch, zonder achterliggende strategie, gebruik van gemaakt. De makers kunnen ondersteund worden door mogelijkheden van deze platforms inzichtelijk te maken.
 - [Wikidata](#). Bijvoorbeeld te gebruiken als centrale beeldbank.
 - [Behance.net](#). Een tool van Adobe om visueel werk te publiceren.
 - [Het Ontwerpersarchief](#). Hier wordt de database uit het Dynamisch archief zichtbaar gemaakt.
 - [archive.org](#). Voor het publiceren van boeken, afbeeldingen, films etc.
 - [Github](#). Voor publiceren van code van software.

Het archief

Vervolgens is er het deel van het werk wat niet toegankelijk of zichtbaar is, het archief. De makers geven allemaal aan te werken in een mappenstructuur waar ze hun opdrachten of projecten in ordenen en waar ze back-ups van bijhouden. De Witte zegt hierover: "Ik organiseer alles in mappen per product en per jaar dat ik het ontworpen heb. Ik bewaar al mijn schetsboeken, en van al mijn 3D tekeningen heb ik ook de bestanden georganiseerd per product."

Bij Autobahn heeft iedere opdrachtgever, ieder project en iedere opdracht binnen het project een nummer voorafgaand aan een omschrijving toegewezen gekregen. "Die opzet van nummering en omschrijving is de constante bij alle middelen die wij gebruiken om onze communicatie en materiaal voor onszelf te beheren. In onze mailboxen worden de nummers toegepast in geautomatiseerde labeling, de mappenstructuur op een

gedeelde serverruimte is erop gebaseerd en ook in onze administratiesoftware passen we het toe.”

Experimental Jetset geeft daarnaast aan dat e-mail voor hen erg belangrijk is: “We zetten veel op de mail, omdat we met z’n drieën zijn, zodat we gedachten kunnen bundelen, en zodat we het altijd terug kunnen vinden.” Het belang van e-mail komt in elk interview terug: e-mails zijn het belangrijkste communicatiemiddel en er wordt veel teruggezocht in oudere mails. Niet allemaal archiveren ze hun mail actief, omdat de kennis daarover soms ook ontbreekt.

Een ander belangrijk onderdeel in het archief zijn alle fysieke materialen die bij opdrachten horen. Dit fysieke archief brengt vragen met zich mee. Voor sommige makers is het belangrijk dat het fysieke archief toegankelijk blijft. De Witte zegt bijvoorbeeld: “Ik heb veel prototypen of deelontwerpen, die ik niet weg doe, omdat ik hier nog mee verder wil. Ik wil dat voor mezelf zichtbaar houden. Dan kan ik mezelf hiermee inspireren.” Voor anderen is het uitgangspunt dat ze graag zien dat de fysieke materialen ergens ondergebracht worden, voor bewaring, zoals Experimental Jetset. Zij zijn begonnen om hun werk periodiek in boekvorm te vatten: “Een website is er niet meer over 20 jaar, niks is zo tijdelijk als internet. Een boekje blijft altijd in omloop. Een boek van 500 jaar geleden kunnen we nog lezen, een CD-rom van 20 jaar geleden is moeilijker.”

Ook Autobahn worstelt met vragen rondom de fysieke collectie: “Bij een recente verhuizing van de studio ontdek je opeens de omvang van je fysieke archief: schetsen, prototypes, drukproeven, bewijsexemplaren. We hebben geworsteld met de vraag wat we wilden bewaren en wat niet. Tot een sluitend antwoord zijn we eigenlijk nog niet gekomen, alles is mee gegaan.”

Zelfstandig

Het werd uit alle gesprekken duidelijk: deze makers zetten hun archief zelfstandig op. Hoewel er een interesse is in archiefvorming, en wordt nagedacht over hoe digitaal materiaal op te slaan en te organiseren, blijft dit met name een intern proces. Er wordt zelden met anderen gesproken of advies ingewonnen over hoe een eigen archief in te richten is. Gesprekken over welke standaarden er gebruikt worden of welke verbindingen er mogelijk zijn tussen dearchieven, zijn daarmee dus ook niet aan de orde. Hoewel hier zeker interesse in is vanuit de ontwerpers en makers.

Voor het opslaan van het fysieke archief, of dit nu boeken zijn of onderdelen uit een tentoonstelling, is vaak geen strategie. De makers weten zelf wel exact wat ze hebben en waar alles ligt.

Voor deze fysieke materialen vragen de makers zich af hoe dit duurzaam bewaard kan worden. Hier zien ze een rol voor een externe partij, zoals een stadsarchief of een museum. Voor het digitaal archief leeft deze vraag niet. De makers hebben er vertrouwen in dat ze hun digitale materialen

goed op orde hebben en dat deze toegankelijk blijven voor henzelf. Experimental Jetset is hier heel bewust mee bezig: “De tools die we gebruiken veranderen heel snel. Wat betreft grafische tools gebruiken we meestal Adobe, voor die tijd gebruikten we QuarkXPress. We bewaren ook oude computers waar oude software op staat, zodat we zelf nog de oude QuarkXPress documenten kunnen openen.”

Ook Lorusso denkt na over toegankelijkheid in de toekomst: “Ik schrijf alles in Markdown, een syntax. Op die manier kan ik mijn teksten als platte tekst bewaren, zodat ik het later altijd weer kan openen en ik niet aan een bepaalde software ben gebonden.”

Het digitaal archief fungeert als werkarchief, hier moeten de makers indien nodig gebruik van kunnen maken, waardoor de vraag of dit elders ondergebracht kan worden niet leeft. Dit wordt dan ook zowel op de eigen laptop, als op een externe harde schijf of server bewaard. Over de houdbaarheid van deze materialen en beschikbaarheid voor eigen gebruik wordt goed nagedacht.

Mogelijkheden voor ondersteuning ten opzichte het archief

- **Voorkeursformaten.** De makers kunnen hulp gebruiken als het gaat om de formaten die ze voor hun bestanden hanteren. Hier is al veel onderzoek naar gedaan en zijn online, voor zowel fysieke als digitale materialen veel richtlijnen te vinden.
 - [Tracks](#)
 - [Wegwijzer voorkeursformaten](#)
- **Fysiek archief en collectie.** De makers en ontwerpers willen ook graag hun fysieke archief en onderdelen van hun collectie die worden uitgeleend of verkocht, ergens bijhouden.
 - [Artwork Documentation Tool](#): voor het beschrijven en bewaren van digitale kunstwerken
 - [Dynamisch archief](#): Archief waar ontwerpers en makers zelf hun werk kunnen invoeren, voorzien van metadata en bijhouden.
- **Kennisdeling** over waar de hoe de structuren tussen de huidige archieven er uit ziet, over de rol van (stads)archieven en erfgoedinstellingen.
- **Kennisontwikkeling.** De ontwerpers en makers hebben hun archief zelfstandig opgezet. Het is verstandig om aan kennisontwikkeling te doen en de juiste handreikingen hiervoor te doen. Hiervoor kunnen onder andere de volgende platforms of instrumenten worden ingezet:
 - [Kennisplatform Particulieren Archieven](#)
 - Bordspel [Preservia](#). Om spelenderwijs meer te leren over het belang van duurzaam opslaan.
 - [Kennisbank AVA Net](#). Voor meer informatie over het archiveren van AV materiaal.
 - [Kennisplatform](#) op KIA voor Design en Digitale Cultuur. Op die manier kunnen makers ook met elkaar in contact komen over vraagstukken rondom het archief.
- **Toegankelijk houden van ‘oude’ bestanden.** Om ervoor te

zorgen dat niet iedere maker of ontwerper zelf oude computers hoeft te bewaren, kan er een centrale plek worden ingericht waar oudere ontwerpbestanden nog kunnen worden bekeken.
- [Verwerkingsstraat in Home Computer Museum](#)

Voor wie?

Dat brengt ons bij de volgende vraag: hoe werk je nu eigenlijk aan je archief? En wat maakt een archief goed? Lorusso dacht tijdens het interview hardop: "Is een archief solide vanwege regelmatige back-ups, of door het bereiken van een gemeenschap, een verbinding met een online aanwezigheid?"

Een archief op zichzelf kan al veel vertellen over een bepaalde maker of een bepaald tijdperk. Maar archieven kunnen bij elkaar, met elkaar verbonden, een groter verhaal vertellen. Een verhaal over ontwerpen in het algemeen, of een verhaal over een bepaald thema. Op dit moment worden losse ontwerpen van makers wel in collecties opgenomen, maar is er geen instelling die zich buigt over de overkoepelende vraag van behoud van dit erfgoed of de Nederlandse ontwerpgeschiedenis. De ambitie van Netwerk Archieven Design en Digitale Cultuur is om hier de komende jaren kennis over te ontwikkelen en te delen. De makers zien een rol voor een overkoepelende partij om te werken aan het bruikbaar maken van de archieven.

Experimental Jetset denkt na over het archief in groter verband: "Het idee dat we onderdeel uitmaken van een ontwerpgeschiedenis vinden we belangrijk. Alles wat we maken zien we in het licht van die context, en die context openbaar maken is een belangrijk onderdeel van ons werk."

Voor Lorusso speelt die vraag helemaal niet: "Ik denk niet aan mensen die mijn verhaal later willen vertellen, dat vind ik te groots. Ik denk gewoon aan het nu." Toch vindt hij het voor zichzelf belangrijk om zijn werk te bewaren en toegankelijk te hebben. Dat hij er later naar terug kan. Ook erkent hij dat zijn latere werk door zijn eerdere werk wordt beïnvloed.

Net als Lorusso, benadert De Witte het archief heel praktisch. De Witte: "[...]Omdat er bijvoorbeeld een onderdeel in mijn product verbeterd kan worden, dan kan ik het makkelijk terugvinden." Hij doelt hierbij bijvoorbeeld op een technische verbetering in een armatuur van een lamp, waarbij hij het oudere design eenvoudig wil kunnen aanpassen en opnieuw opslaan.

De vraag voor wie het archief verder ontsloten zou moeten worden, wordt momenteel niet gesteld door de makers, omdat deze voor hen op dit moment niet relevant is. De makers slaan hun archief op voor eigen gebruik, en dat doel wordt door hun huidige opzet goed bediend. Ze bekijken oudere ontwerpen als ze met nieuwe ontwerpen bezig zijn, of laten het zien als onderdeel van hun portfolio. Daarmee gebruiken ze hun archief als informatie- en inspiratiebron voor zichzelf, en voor acquisitie voor nieuwe klanten.

Experimental Jetset neemt de ontwerpgeschiedenis mee in hun werk: "Toen we begonnen, in 1997, maakten we veel flyers. In 1997 waren flyers vluchtige, kleine briefjes, fullcolor met een boodschap. Wij wilden de geschiedenis en de materialiteit van de flyer, die heel rijk is, terugbrengen in het werk dat we maakten. Dus we zijn veel gaan experimenteren met vormen, met materialen, met functie. Dus zo nemen we de geschiedenis mee, daarom vinden we dit belangrijk." De vraag rijst dan of toekomstige ontwerpers dat ook kunnen met het werk dat vandaag de dag wordt gemaakt. En hoe zij kunnen leren van de werkprocessen, die door digitalisering zijn verbeterd, maar ook minder zichtbaar zijn geworden.

Mogelijkheden voor ondersteuning ten opzichte het proces

- **Onderzoek status digitaal archief.** Met een aantal makers het digitaal archief doorlopen, om zo te bepalen of de bestaande scans van toepassing zijn op deze groep, en of het digitaal archief inderdaad wel zo goed op orde is als ze zelf denken.
 - [Scoremodel](#) van Meemoo en DEN
 - [Zelfscan Digitaal Erfgoed](#) van Netwerk Digitaal Erfgoed
 - [Focusmodel](#) van DEN
- **Onderzoek werkprocessen** van de ontwerpers. Op die manier kun je achterhalen welke onderdelen uit het werkproces van belang zijn om te archiveren. Tools die hierbij gebruikt kunnen worden zijn:
 - [Workflows Born Digital Erfgoed](#). Rapport uit 2014 over het behoud van Born Digital Erfgoed in Nederland: Film, fotografie, architectuur, kunst
 - [Het Ontwerp proces bewaard](#). Een ABC voor het bewaren van het ontwerpproces, geschreven voor de makers en ontwerpers.

Tijd!

Een belangrijk terugkerend thema dat wordt genoemd in connectie met archiefvorming is tijd. De makers vertelden dat zij met name het definitieve product bewaren, in beschrijving en in foto's. Het werkproces wordt eigenlijk niet opgeslagen. Niet omdat ze dit niet belangrijk vinden, maar omdat er simpelweg keuzes gemaakt moeten worden. De Witte zegt tijdens het interview: "Bewaren heeft echt een praktische motivatie. Ik ben veel tijd kwijt aan dingen regelen, ik doe alles zelf." Dat geldt voor alle makers, zij werken zelfstandig, waardoor ook het archiveren aankomt op de persoon. Daardoor worden keuzes die niet direct met hun werk te maken hebben, die niet te maken hebben met ontwerpen, praktisch gemotiveerd. Zoals Experimental Jetset zei: "We moeten ook gewoon hard werken."

De makers bewaren in hun archief meer van hun werkproces dan ze zelf doorhebben. Autobahn: "Laatst werden wij benaderd door een opdrachtgever van het eerste uur, voor een heruitgave van een ontwerp van ruim 10 jaar geleden. Dan kom je in je archief schetsen en foto's tegen

van een ander tijdsbeeld, waarin je terugleest en -ziet hoe de heersende esthetiek en rol van grafisch ontwerp toen was, en dus ook hoe deze is geëvolueerd. Met name de mappen met schetsen, waarin we ook inspiratie van anderen bewaren, laten dit goed zien. En dan blijkt dus je met archiveren iets anders doet dan dat je van tevoren had gedacht." Dit wordt echter nog niet vertaald naar een nieuw gebruik van het archief, omdat het invullen van nieuw gebruik tijd kost.

Lorusso: "Het bewaren van mijn werk is een kwestie van tijd, ik moet kiezen waar ik mijn tijd in wil investeren, en ik kies ervoor om het in het maken van werk te stoppen." Het kost ook tijd om het definitieve product goed te beschrijven en te fotograferen. Een reden om die tijd te nemen, is dat deze foto's later weer door de makers zelf gebruikt kunnen worden, bijvoorbeeld voor nieuwe opdrachten. Maar, zoals een van de geïnterviewden het stelde: "hoe beter ik archiveer, hoe slechter het gaat met mijn werk". Dit om te illustreren dat archiveren tijd kost en dat de beschikbare tijd naar het maken van nieuwe ontwerpen gaat en niet naar het archiveren van werk.

Behoeften

De makers en ontwerpers lopen regelmatig tegen de beperkingen van hun archief aan. Ze willen wel, maar het ontbreekt aan tijd, expertise en urgentie. De Witte geeft aan: "Museum of Fine Arts in Houston nam twee van mijn globes op in de collectie, en vroeg extra informatie op, over het werk en over mijzelf. Dat staat al maanden op mijn to-do-lijst." Hij heeft dus geen goede manier gevonden om deze informatie beschikbaar te maken, via bijvoorbeeld zijn website, of een tool, zoals het Dynamisch Archief of de Artwork Documentation tool van LIMA.

Ook Lorusso geeft aan behoefte te hebben aan richtlijnen en kennisuitwisseling: "Archivering is een terugkerend onderwerp in gesprekken met vrienden. Het is een gespreksonderwerp, maar er is geen expertise. De behoefte van verschillende makers zijn zo anders, dat het moeilijk is een 'formule' te ontwikkelen." Om zich hierna hardop af te vragen: "Waarom hebben we consensus nodig over hoe we werk archiveren? Ik zou graag de diversiteit aan opties willen zien vanuit het standpunt van een kunstenaar." Juist dit is iets wat NADD beoogt te doen. Experimental Jetset vertelt over de geschiedenis van hun archief: "Wij hebben de manier van archiveren vanuit de drukkerij van Marieke's vader overgenomen. Tot een paar jaar geleden stopten we alles in orderzakken, waar we alles op schreven over die opdracht. Maar sinds een paar jaar past het niet meer in orderzakken. Nu maken we voor elke opdracht presentaties, waarin we de opdracht beschrijven en de manier van werken bewaren. Dat is de vervanging van de orderzak." Die presentaties spelen voor Experimental Jetset een rol bij de ontwikkeling van nieuwe projecten en kunnen wellicht in de toekomst ook onderdeel worden van de zichtbare collectie.

Rechtenkwesties spelen bij deze groep, anders dan bij veel erfgoedinstellingen, geen belemmerende rol, omdat de makers zelf meestal

de enige rechthebbenden zijn. Zij kunnen dus meer sturing geven aan de wijze waarop zij hun werk beschikbaar willen maken. Deze makers zijn zelf de auteur van hun werk. In het geval van werk in opdracht, wordt met de opdrachtgever in de overeenkomst opgenomen dat het werk voor promotionele doeleinden mag worden ingezet.

Adviezen voor het Netwerk Archieven Design en Digitale Cultuur

In de diverse kaders in dit rapport zijn al verschillende handvatten aangegeven die het netwerk kan ondernemen voor het zichtbaar, bruikbaar en houdbaar maken van de archieven. De belangrijkste eerste stappen moeten leiden tot bewustwording bij de makers en ontwerpers over het belang van hun archief, en de noodzaak om hier mee aan de slag te gaan, zoals zijn het ontwikkelen van kennis en het opzetten van casestudies. Dit onderzoek concludeerde onderstaande drie waarmee NADD om op korte termijn mee aan de slag kan gaan. Met deze activiteiten wordt een basis gelegd voor de toekomst van de archieven binnen de ontwerpsector. Met als doel dat de ontwerpers in de toekomst zeggen: “hoe beter ik archiveer, hoe beter ik mijn werk kan doen!”

1. **Digitale archieven**

Onderzoek met enkele makers en ontwerpers in werkgroepen of workshops hun digitale archief. Ga met hen na of het inderdaad zo goed georganiseerd is als zij zelf denken door hen zelf hun archief te laten beoordelen. Breng hierbij ook in kaart welke bestanden zij opslaan tijdens de verschillende onderdelen van hun werkproces om te kunnen bepalen hoe duurzaam deze bestanden zijn.

2. **Kennisontwikkeling**

Ga actief aan de slag met kennissessies om makers en ontwerpers bewust te maken dat zij niet zelf het wiel hoeven uit te vinden. Daag ontwerpers hierbij uit om met bestaande technieken te gaan experimenteren. Deze groep staat open voor het inzetten van nieuwe technieken, maak daar gebruik van.

3. **Focus op het gebruik**

De manier om makers en ontwerpers met archivering aan de slag te laten gaan, is door hier een praktische motivatie aan te verbinden. Onderzoek samen met de makers en ontwerpers, en de bestaande archiefinstellingen de mogelijke toepassingen en wensen van gebruikers van het archief.